

Pracovní list

Předmět: Český jazyk

Ročník: 9.

Opakování vzdělávacího celku: Válečná literatura

Romain Rolland – Petr a Lucie

Petr chvatně vběhl do hlubin podzemní dráhy. Hrubý a horečně vzrušený dav. Stojí blízko u vchodu do vozu, sevřen kruhem lidských těl a dýchaje dusný vzduch vycházející z jejich úst, tupě se díval, jak po černých dunivých, klenutých chodbách kloužají zářivě zřítelnice vlaku. V jeho duchu byly zrovna takové temnoty, zrovna takové pronikavé a prudce se míhající záblesky světla. Dusil se ve zdviženém límci svrchníku, s pažemi přitisknutými k tělu, se rty pevně sevřenými a s čelem zpoceným a chvílemi, když se otevřely dveře do vozu, zmrazeným závanu chladného vzduchu, a snažil se nevidět, snažil se nedýchat, snažil se nemyslet, snažil se nežít. Srdce tohoto osmnáctiletého jinocha, ještě téměř dítěte, bylo plné chmurné beznaděje. Nad ním, nad temnotami těch kleneb, té krysí chodby, jíž uháněla kovová obluda hemžící se lidskými červy, tam nahoře byla Paříž, sníh, studená lednová noc, příšera života a smrti - válka.

Válka. Před čtyřmi lety se tam uhnízдила. Tísnivě ležela na jeho jinošských letech. Přistihla ho zrovna v té mravní krizi, kdy jinoch, znepokojený probuzením smyslů, s úžasem odhaluje bestiální, slepé, drtivé síly života, jimž je vydán na pospas, třebaže o život nežádal. A má-li povahu jemnou, srdce něžné a tělo útlé jako Petr, pociťuje hnus a hrůzu a neodvažuje se s nimi nikomu svěřit, hrůzu před těmi surovostmi, špinavostmi a nesmyslnostmi plodné a žravé přírody - té prasnice požírající svůj vrh.

V každém jinochovi od šestnácti do osmnácti let je kus hamletovské duše. Nechtějte po něm, aby chápal válku! (To je dobré pro vás, lidé rozvážní!) Má dost co dělat, aby pochopil život a odpustil mu. Obyčejně se jako do bezpečného útočiště zahrabává do snu a do umění tak dlouho, až zvykne tomu, že se stal člověkem, a až kukla skončí svůj úzkostný vývoj od housenky k motýlu. Jak velice potřebuje klid a tiché soustředění v těch vzrušených jarních dnech dozrávajícího života! Ale to již za ním přicházejí do jeho útulku, vytahují ho, ještě docela útlého v jeho nové kůži, z toho stinného ústraní, a vrhají ho na drsný vzduch, mezi otrlé lidstvo, jehož pošetilosti a nenávisti, třebaže je nechápe, má ihned přijmout za své a odpykávat.

Petr byl volán na vojnu se svými vrstevníky, osmnáctiletými chlapci. Za půl roku bude vlast potřebovat jeho tělo. Válka se dožaduje. Už jen šest měsíců mu popřává. Šest měsíců! Kdyby alespoň bylo možné prožít toho půl roku bezmyšlenkovitě! Zůstat v těchto podzemních chodbách! Nespatřit již nikdy kruté denní světlo!

Pohroužil se s uhánějícím vlakem do tmy a zavřel oči...

Když je otevřel - na několik kroků před ním, oddělena od něho dvěma cizími těly, stála dívka, zrovna přistoupivší do vozu. Napřed z ní uviděl jenom jemný profil pod stínem klobouku, světlou kadeř na pohublé tváři, světélko na líbezném líčku, krásnou linii nosu a vyklenutého rtu a pootevřená ústa, ještě teď rozechvělá spěšnou chůzí. Vešla mu do srdce dveřmi jeho očí; vešla tam celičká a dveře se za ní zavřely. Všechny venkovní zvuky zmlkly. Ticho. Klid a mír. Byla tam.

Nedívala se na něho. Ba ještě ani nevěděla, že Petr je na světě. Ale byla v něm! Držel její němý obraz schoulený v náručí a neodvažoval se ani dýchat, aby ji jeho dech neodvanul...

V příští stanici tlačence. Lidé se s křikem hrnuli do již plného vozu. Vlna lidských těl Petra strhla a nesla s sebou. Nad klenbou podzemní dráhy, tam nahoře v městě, temné výbuchy. Vlak se znovu rozjel. V té chvíli se nějaký vyděšený muž, zakrývající si rukama tvář a sestupující ke stanici podzemní dráhy, najednou skutálel

ze schodů. Lidé ve vlaku ještě zahlédli, jak se mu mezi prsty řine krev... A znovu černá chodba a temnoty... Ve voze zděšené výkřiky: „Němci jsou tady!“ V tom všeobecném vzrušení všechna natlačená těla splývala v jeden celek a Petrova dlaň uchopila zlehka se ho dotýkající ruku. A když zdvihl oči, spatřil, že je to Ona.

Nevytrhla svou ruku. Na stisk jeho prstů odpověděly prsty vzrušeně, trochu křečovitě se sevřely a potom její měkká, horká ruka zůstala nehybně ležet v jeho dlaní. Tak stáli v ochranném šeru a jejich ruce byly jako dvě ptáčata schoulená v téměř hnízdě; a krev jejich srdcí protékala nepřetržitým proudem tepla jejich dlaní. Neřekli si ani slovo. Nedali si ani jedině znamení. Jeho ústa se téměř dotýkala kadeře na její tváři a okraje jejího ucha. Nepodívala se na něho. O dvě stanice dále se ho pustila a on ji nezdržoval; proklouzla mezi těly a odešla, nespátřivši ho.

Když zmizela, napadlo ho, aby šel za ní... Pozdě. Vlak již zase jel. Na další zastávce vystoupil z podzemí do města. Zase tam našel noční vzduch, neviditelný lehký dotyk několika sněhových vloček a poděšené, svým strachem se bavící město; a nad městem se kdesi vysoko vznášeli váleční draví ptáci. Ale Petr neviděl nic jiného než tu, která byla v něm. A cestou domů držel v ruce dlaň té neznámé.

Již čtrnáct dní nevěděli, co se ve světě děje. Nezajímali se o to, že se v Paříži pilně zatýká a bez dlouhých okolků odsuzuje, že Německo uzavírá smlouvy a porušuje úmluvy, jež podepsalo, že vlády si pomáhají lžemi, že tisk básní a armády vraždí. Nečetli noviny. O tom, že je kdesi kolem dokola válka, věděli stejně, jako věděli, že je na světě tyfus nebo chřipka; ale to se jich netýkalo; nechtěli na to myslet.

Této noci se jim válka připomněla sama. Už leželi (vydávali v těch dnech ze svého srdce tolik, že večer bývali vždy vyčerpáni). Najednou zaslechli každý ve své městské čtvrti poplach a odmítli vstát a uchýlit se do sklepů. Zabořili hlavu do peřin, pod příkrývky jako děti, když se blíží bouře, ale vůbec ne ze strachu (byli přesvědčeni, že se jim nic zlého nestane), nýbrž jenom proto, aby mohli v klidu snít. Lucie poslouchala, jak vzduch v nočních temnotách duní, a přitom si myslela:

„Jak by to bylo krásné, slyšet tu bouři nad hlavou v jeho náručí!“

Petr si zacpával uši. Ať nic neruší jeho myšlenky! Usilovně se snažil nalézt na klávesnici vzpomínek zase píseň toho dne, melodickou nitku hodin od

onoho prvního okamžiku, kdy vkročil do Luciina domu, všechny záchvěvy jejího hlasu, i nejnepatrnější její pohyby, postupné obrazy, jež chvatně zachytil pohledem, stín víček, vlnu vzrušení proběhnuvší pod kůží jako záchvěv po vodě, úsměv mihnuvší se na rtech jako paprsek, svou dlaň, jak ležela na obnažené vlhkosti jejich vztažených rukou, ty drahocenné zlomky, jež se kouzelná obraznost lásky snažila sloučit v jedině objetí. Nedovoloval, aby mu do myšlenek vnikal ten rach zvenčí. Vnější svět pro něj byl návštěvníkem nevídaným... Válka? Ale ano, vím to, vím. Že je tam? Ať počká! A válka trpělivě čekala za dveřmi. Věděla, že se dočká. On také to věděl; a právě proto se nijak nestyděl za své sobectví. Vlna smrti ho již zanedlouho odnese. Nebyl jí tedy ničím povinován předem. Vrať se sem, smrti, teprve v den splatnosti! A do té doby mlč! Ach, aspoň do toho neodvratného dne chtěl neztratit ani nejmenší částku vzácné lůhuty; každá vteřina byla zrno zlata a on byl lakomec, který se zamilovaně laská se svým pokladem. To je mé, můj majetek je to! Nedotýkejte se mého klidu, mé lásky! Mé je to až do té chvíle... A až ta chvíle přijde? Možná že nepříjde! Zázrak? Proč ne?

Zatím však proud hodin a dnů stále plynul.

V každé nové zatačce mohutněl hukot peřejí. Petr a Lucie leželi v kocábce a slyšeli to. A teď se již nebáli. Ten mohutný hlas dokonce ukolébával jejich milostné snění jako hluboké tóny varhan. Až se ten jícen přiblíží, zavřou oči, přitisknou se k sobě ještě pevněji a všechno se to skončí naráz. Ten jícen zbavoval trapného přemýšlení o životě, který by byl, který by možná byl potom, v beznadějně budoucnosti. Neboť Lucie tušila, s jakými překážkami by se Petr setkal, kdyby se s ní chtěl oženit. A Petr, třebaže méně jasně (měl rád trochu nejasnosti), bál se jich také. Nač se dívat tak daleko dopředu? Život po tom jícnu, to bylo jako onen život po smrti, o němž se mluvívá v kostele. Tam prý se všichni zase shledáme, ale tak docela jistě to není. Jistě je jenom jedno, přítomnost. Naše přítomnost. Do té vrhněme bez jakékoli vypočítavosti celý svůj úděl věčnosti!

Ještě méně než Petr se o okolní život starala Lucie. Válka ji nezajímala. Viděla v ní novou pohromu v řadě všech těch soužení, z nichž je utkán lidský život. Válce se dívá jenom taková lidé, kteří jsou chráněni před holými skutečnostmi. A dívánka se zkušeností předčasně vyspělou a znající boj o každodenní chléb, panem quotidianum (Bůh jej nikdy nedává zadarmo!), odhalovala svému příteli z bohaté měšťanské rodiny, že vražedná válka potměšile a ustavičně hubí chudáky a zvláště ženy pod lživým pláštěm míru.

Ale neříkala mu toho příliš mnoho, protože se bála, aby ho nezarmoutila; když viděla, jak bolestně ho vzrušují její řeči, mívala pocit, že je silnější než on, a byl to pocit plný lásky. Jako většina žen ani ona nepocítovala k jistým ošklivostem života ten fyzický i duševní odpor, který naplňoval zhnusením toho jinocha. Nebylo v ní nic buřičského. Dříve by byla i za nejhorších životních okolností bez odporu dovedla vykonávat i odpuzující práce a jistě by z nich byla vyšla naprosto klidná a čistounká, bez jediné poskvrny. Ale teď by to již nebyla dovedla, protože od té doby, co znala Petra, vštípila jí láska záliby a nechuti milovaného přítele; její vrozená povaha to však nebyla. Lucie byla od přirozenosti klidná a usměvavá, naprosto nijak pesimistická. Zádumčivost, mystická odpoutanost od života, to v její povaze nebylo. Život je, jaký je. Berme jej tak, jak je! Mohl být mnohem horší! Vrtkavost života (a Luciein život byl vždy nuzný, stálé shánění nejnnutnějších životních potřeb, a to zvláště teď, za války) naučila ji bezstarostnosti o zítřek. A k tomu si přidejte, že této mladé svobodomyšlné Francouzce byl naprosto cizí každý zájem o život posmrtný. Pozemský život jí stačil. Líbil se jí. Ale visí jenom na vlásku a vlásek se může přetrhnout tak snadno, že opravdu nestojí zato trápit se přemýšlením o zítřku. Vpíjejte, oči, dychtivě vpíjejte den, který vás v letu zalévá svým světlem!

A pokud jde o to, co bude potom, svěř se, srdce mé, s naprostou důvěrou proudu... Vždyť nemůžeš dělat nic jiného... A není to teď, když máme lásku, rozkošné? Lucie dobře věděla, že to není na dlouho. Ale vždyť ani její život nebude trvat dlouho...

Lucie se tedy velmi málo podobala mladíčkovi, jenž ji miloval a jehož milovala, útlému, vášnivému a nervóznímu, šťastnému i nešťastnému, radujícím se i trpícím vždycky horoucně, vzdávajícím se i vzpouzejícím se vždycky vášnivě a milovanému od ní právě proto, že se jí tak málo podobal. Ale oba se shodovali v němé vůli nevidět budoucnost; ona to chtěla z bezstarostnosti zpívajícího potůčku smířeného se vším, co přijde; a on z horoucí negace, která se vrhá do jícnu přítomnosti a vzpírá se z ní vyjít.

Úkol k textu:

Vypiš slova a věty, kterými vyjadřují Petr a Lucie své pocity:

Petr:

Lucie:
